

Motion till riksdagen 2024/25:2161

av **Ulrika Liljeberg m.fl. (C)**

Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen anvisar anslagen för 2025 inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet enligt förslaget i tabellen i motionen.

Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Rättsväsendet är – tillsammans med försvaret – den yttersta garanten för vår öppna liberala demokrati, med uppgiften att skydda människors fri- och rättigheter både från brott som begås av enskilda och från den offentliga maktens godtycke eller maktmissbruk. Att upprätthålla rättsstaten och tryggheten för alla individer, oavsett kön, gammal och ung, i hela landet, är en av statens kärnuppgifter.

De senaste årens katastrofala utveckling med skjutningar, sprängningar och en ökad otrygghet, tillsammans med ett försämrat säkerhetsläge, ställer mycket stora krav på rättsväsendet. Vi har sett hur organiserad brottslighet kommit att bli ett hot mot vår allmänna välfärd, där oerhörda våldsbrott, handel med narkotika, vapen och människor, tillsammans med stölder och bedrägerier utmanar det samhälle vi värnar. Ett samhälle som är byggt på tillit och trygghet.

Vi ser en lika oacceptabel situation när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck och mäns våld mot kvinnor och våld mot barn. Vi behöver ett ökat fokus på de som utsätts för brott. Brottsoffer behöver få rättvisa skipad och få bättre stöd i rättsprocessens olika skeden. Men vi behöver samtidigt kunna ge de som begått brott en rimlig chans att återgå till ett liv utan kriminalitet och se till att fler lämnar den kriminella banan innan det är för sent.

För att lösa denna uppgift krävs att samhället kraftsamlar. Det krävs utökade befogenheter och brottsförebyggande arbete inom skolor och socialtjänst i våra kommuner. Det krävs att poliserna blir fler och får fler verktyg att både förebygga och utreda brott och att de rättsvärdande myndigheterna får rätt styrning och uppdrag. Det krävs en förstärkning av hela rättsväsendet från polisen, åklagare, domstolarna till kriminalvården och tullen. Det krävs att alla delar av samhället gör sitt här och nu.

Rättskedjans alla delar viktiga och ska stärkas

Med Centerpartiets politik växer polisen, men pengarna måste också leda till rätt insatser och framför allt fler lokala poliser. Polisen har en central roll för att beivra, begränsa och lösa brott. Polisen måste därför vara närvarande, tillgänglig och synlig för människor i hela landet. Större myndighetsanslag är avgörande för att garantera polisens lokala närvaro, öka antalet arbetade polistimmar, skapa förutsättningar för bättre arbetsvillkor och en bättre arbetsmiljö samt för att ge polisen möjlighet att bekämpa brottslighet både i hemmen och på gatorna. Centerpartiet arbetar för att öka polistätheten ytterligare, för att nå en europeisk genomsnittsnivå. Centerpartiet ser positivt på att det tillskapas flera olika vägar att arbeta som polis och även att en viss specialisering kan ske tidigare än idag. Att poliser tidigt kan välja spår som t.ex. utredare, ingripandepolis och cyber-polis ser vi kan locka nya grupper att bli poliser. Vi ser behovet av en satsning på utredande och lagföring av just brott med cybern som brottsplats. Här behöver polis, åklagare och domstolar få resurser för att uppdatera sig till den nya situationen för att inte cybern ska bli ett laglöst land. De historiskt stora satsningar som görs på rättsväsendet gör att det finns förutsättningar för att göra dessa prioriteringar.

Under detta år har medel även skjutits till för att stärka verksamheten inom Nationellt forensiskt centrum, för att kunna jobba snabbare med mer tekniskt krävande forensiska inslag i utredningar, en satsning som även fortsatt måste prioriteras för att säkra en långsiktig utbyggnad och resurssättning.

Polisen måste vara lokalt förankrad. För att förtjäna, värna och stärka medborgarnas förtroende för polisen krävs att man inte enbart arbetar med grov kriminalitet, utan också prioriterar resurser till arbetet med vardagsbrotten – s.k. mängdbrott – som skadegörelse, stölder och buskörningar. En lokalt förankrad polis utgör också ett viktigt verktyg i kampen mot grov brottslighet, då lokal förankring är en förutsättning för att arbeta förebyggande och kunna bedriva brottsutredningar i de områden där organiserad brottslighet och gängkriminalitet är mer vanligt förekommande.

Ett problem som försvårar det brottsbekämpande arbetet är att de samhällen som är hårdast drabbade också är de samhällen där förtroendet för de rättsvårdande myndigheterna är svagast. Åtgärder måste till för att överbrygga klyftan mellan medborgarna och myndigheterna, så att alla känner att de får den hjälp de behöver när de behöver den och att fler vågar och vill anmäla brott och vittna mot brottslingar.

Under senare år har måltillströmningen och målens komplexitet hos Sveriges domstolar ökat, till stor del som resultat av de reformer som redan vidtagits för att komma åt den allt grövre kriminaliteten; det här är en utveckling som bara kommer fortsätta. Detta har lett till långa handläggningstider för alla mål som inte är prioriterade, såväl brottmål och tvistemål, som förvaltningsrättsliga mål och ärenden är påverkade. Det är därför avgörande att domstolarna tillförs de medel de behöver för att hantera hela ärendebördan, inte bara det som relaterar till den grova organiserade brottsligheten. Det är viktigt att man tillåts utöka verksamheterna på ett hållbart och långsiktigt sätt. Att rekrytera, utbilda och fortbilda domare är exempelvis ett arbete som tar tid. Notarieutbildningen är en aspekt av detta, rekryteringen av jurister med andra erfarenheter av rättsväsendet är en annan. Men för att vara såväl en attraktiv arbetsplats för kvalificerade jurister, som att uppfylla rollen yttersta väktare av rättsstaten måste domstolarna ha goda möjligheter att rekrytera och utbilda domare löpande. I detta ligger också behovet av en översyn av skyddet för domare och andra anställda i domstolar, för att säkerställa att de har ett adekvat skydd i den utsatta situation de ofta befinner sig i. Domstolarna har dessutom ett brett uppdrag,

där de inte bara hanterar brottmål och avgör tvister enskilda emellan och tvister mellan enskilda och myndigheter utan också fyller en viktig roll i många andra samhällsviktiga ärenden. I detta arbete är det viktigt att prioritera förvaltningsdomstolarna, som utöver att hantera stora delar av såväl förebyggande som brottsbeivrande insatser även handlägger omfattande mängder av ärenden som är avgörande för både en fungerande myndighetsapparat som näringslivet. Utan en effektiv och rättssäker hantering av till exempel tillstånds- och ansökningsärenden bromsas viktiga investeringar inom t.ex. såväl energisektorn som infrastruktursatsningar. Förvaltningsdomstolarnas betydande roll har ofta underskattats, såväl vad gäller ärendenas omfattning som komplexitet.

Samtliga ansvariga myndigheter är överens om att ett grundläggande problem i svensk brottsbekämpning idag är svårigheten att bryta sekretess i individuella ärenden. Centerpartiet ser positivt på de förslag om en allmän sekretessbrytande regel mellan myndigheter för att utöka möjligheterna att dela information i syfte att samverka, förebygga och beivra brott som lämnats av en utredning nyligen. Samtidigt behöver sekretessen stärkas för personuppgifter som används för att begå brott och kartlägga brottsoffer. Offentlighetsprincipen bör ses över för att förebygga ekonomisk brottslighet och stärka individens integritet.

Den ekonomiska brottsligheten är intimt förknippad med den grova och våldsamma kriminaliteten. Utredningen om bidragsbrott som tillsattes 2021 har föreslagit att Ekobrottsmyndigheten behöver stärkas och få ett ansvar för att utreda bidragsbrott. Centerpartiet står bakom den inriktningen.

Centerpartiet har stått bakom de nya lagar som ger rättsväsendet större befogenheter att använda hemliga tvångsmedel för att kunna förhindra och lösa fler brott. Vi har dock lyft behovet av att de domstolar och myndigheter som har att granska, kontrollera och besluta i dessa frågor har de nödvändiga och tillräckliga resurser för att fullgöra sitt viktiga uppdrag.

De senaste årens utveckling med ökande grov brottslighet, straffskärpningar och ökade resurser till polis och åklagare sätter också Kriminalvårdens verksamhet på prov. Överbelagda häkten och anstalter är redan ett stort problem. Brist på häktes- och fängelseplatser leder till stora påfrestningar både för de intagna och för personalen och påverkar det återfallsförebyggande arbetet negativt. En snabb expansion ökar också risken för infiltration inom myndigheten, en risk som måste ta på största allvar. Utbyggnaden av Kriminalvården borde ha påbörjats och drivits långt kraftfullare än vad som skett hittills. Platsbrist får aldrig vara en anledning att ge avkall på allmän säkerhet, eller kvaliteten på den vård som Kriminalvården ska tillhandahålla. Kriminalvårdens behov av ökade resurser måste därför prioriteras. Här ser vi en utbyggnad i hela landet som värdefull.

Stärk hela rättskedjans fokus på både brottsoffer och gärningspersoner

I den pågående expansionen av rättsväsendet är det viktigt att ha ett helhetsperspektiv. Centerpartiet vill se ett helhetsgrepp om frågorna – från det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet till stödinsatser för brottsoffer, men även på att återanpassa individer som avtjänat sina straff. Det är därför viktigt att ge alla medarbetare i hela rättskedjan goda förutsättningar och de resurser som krävs för att de ska kunna hantera de ärenden som varje år strömmar igenom myndigheternas verksamhet.

Centerpartiet vill ha ett starkare brottsofferperspektiv i rättsväsendet. Brottsoffer måste, förutom att de brott de utsatts för utreds på bästa sätt, även garanteras ett professionellt stöd och god information från rättsväsendet om sitt aktuella fall. Centerpartiet vill återställa rätten till målsägandebiträde i överinstans, för att garantera ett gott stöd till brottsoffer under hela rättsprocessen. Systemet med skadestånd för brottsoffer måste ses över för att göra det betydligt enklare och snabbare för brottsoffer att få sina skadestånd.

För att förhindra återfall i brott och möjliggöra livsresor måste det finnas ett starkt stöd från samhällets sida för den som vill lämna det kriminella livet. Som en del av en nationell satsning på avhopparprogram, behövs det finnas ett särskilt program för unga kriminella. Detta för att barn och unga har specifika behov, rättigheter och skyldigheter som skiljer sig från vuxnas. Det innebär att metoder som tagits fram för vuxna avhoppare inte nödvändigtvis är lika bra för minderåriga. Det saknas inte sällan tillräcklig kunskap om unga gängkriminella i kommuner, inom myndigheter och i civilsamhället. Det kan ett nationellt program med beprövade metoder och bättre resurser åtgärda. Att under både vård och straff kunna rusta unga till ett liv utan kriminalitet är avgörande för ett långsiktigt hållbart arbete mot gängkriminaliteten. Här behöver de hinder som finns för ett effektivt samarbete mellan kommuner, regioner och staten inom bland annat sekretessområdet tas bort.

Våld i nära relation

Ingen människa ska behöva leva i rädsla för våld, hot och fridskränkningar. Våld i nära relation är ett allvarligt och omfattande samhällsproblem. Problemet finns inom alla delar av befolkningen, inom alla samhällsklasser, alla åldrar och i olika typer av nära relationer, men drabbar tydligt i första hand kvinnor och barn. Detta kan vi inte låta fortgå.

Polisen och åklagare behöver betrakta våld i när relationer som det grova, och allt för ofta dödliga, våld som det är. Avgörande insatser som förhör, brottsplatsundersökningar, teknisk bevisning och tvångsmedel måste användas på dessa brott i samma utsträckning som för andra grova brott. Utöver detta behövs ett starkt stöd till kvinno- och tjejjourer, Nationellt centrum för kvinnofrid och stöddinjen för unga relationer.

Centerpartiets överväganden:

Anslagsförslag för 2025 för utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Tusental kronor

Anslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Polismyndigheten	45 211 735	75 000
1:2 Säkerhetspolisen	2 757 388	5 000
1:3 Åklagarmyndigheten	2 788 478	5 000
1:4 Ekobrottsmyndigheten	1 139 882	5 000
1:5 Sveriges Domstolar	8 178 880	5 000
1:6 Kriminalvården	20 432 298	±0
1:7 Brottsförebyggande rådet	308 695	5 000
1:8 Rättsmedicinalverket	664 682	±0
1:9 Brottsoffermyndigheten	62 700	±0
1:10 Ersättning för skador på grund av brott	221 953	±0
1:11 Rättsliga biträden m.m.	4 305 857	±0
1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	90 987	±0
1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	19 174	±0
1:14 Bidrag till brottsförebyggande arbete	138 157	350 000
1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	42 660	±0
1:16 Domarnämnden	12 153	±0
1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	416 000	±0
Summa	86 791 679	450 000

Centerpartiet är positivt inställda till regeringens förstärkning av rättsväsendet, men menar att resursökningarna hittills inte gett de resultat de borde. Därför föreslår Centerpartiet att medel omfördelas inom Polismyndigheten så att grunduppdraget, inklusive hanteringen av våldet mot kvinnor och barn, mängdbrotten och en närvarande polis i hela landet, kan genomföras. För detta avsätter Centerpartiet 500 miljoner kronor under 1:1

Polismyndigheten årligen under 2025–2027 och effektiviserar samtidigt

Polismyndigheten med samma belopp under samma period. Vi föreslår också en dubbling av anslagen som går till polisens avhopparverksamhet, vilket medför ett tillskott om 75 miljoner kronor årligen mellan 2025 och 2027 till 1:1. Avhopparverksamheten är en viktig och allt för lågt prioriterad del av arbetet mot gängen där det särskilt saknas ett nationellt arbete för ett avhopparprogram för barn och unga.

Cyberbrottslighet blir allt vanligare och påverkar flera myndigheter. Centerpartiet föreslår därför att Säkerhetspolisen (1:2), Åklagarmyndigheten (1:3) och Ekobrottsmyndigheten (1:4) tillförs 5 miljoner kronor vardera under perioden 2025–2027 för att utveckla sitt arbete mot cyberbrottslighet samt att Brottsförebyggande rådet (1:7) tillförs 5 miljoner kronor för samma syfte och tidsperiod.

Centerpartiet ser ett stort behov av ett mer sammanhållet stöd till våldsutsatta kvinnor. Svårigheter kring att hitta bostad och ta sig ur ekonomiskt beroende medför problem för många kvinnor som vill lämna en destruktiv och våldsam relation. En lämnepeng ingår i detta. Till detta tillför Centerpartiet 100 miljoner kronor årligen för perioden 2025–2027 som Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete (1:14).

Centerpartiet föreslår en satsning för att halvera tillståndsprocesserna i viktiga miljö- och energifrågor, varför Sveriges domstolar får ett tillskott på 5 miljoner kronor årligen för detta ändamål under anslag 1:5.

Centerpartiet vill se fler vuxna på gator och torg, särskilt i utsatta områden. Det krävs fler närpolisier men särskilt andra professioner, se bl.a. UO9. Därför föreslår Centerpartiet 250 miljoner kronor årligen till 1:14 för att förstärka detta arbete.

Ulrika Liljeberg (C)

Malin Björk (C)

Helena Vilhelmsson (C)